

## NÉHÁNY GONDOLAT A TALAJVIZEK RENDEZÉSÉVEL KAPCSOLATOSAN

SZODFRIDT ISTVÁN

A hazai vízügy egyik, kiemelkedően nagy eredményt hozó munkája az a nemzetközileg is nagyrabecsült teljesítmény volt, ami részben a folyók szabályozásában, gátak közé szorításában, részben a folyók közötti térségek káros vizeinek elvezetésében mutatkozott meg. A Duna—Tisza-közén ez a munka a folyók kiöntése után a térséget mocsárrá változtató vízjárás megszüntetésével, a földek művelhetővé és járhatóvá tételével a mai, virágzó mezőgazdaság egyik fontos alapfeltételét teremtette meg. A vízrendezői munka azonban nem állt meg ennél a foknál, napjainkban is folytatódik a különböző, föld alatti vízkészletek szabályozásával. Ezek az újabb keletű munkák a múltbelihez képest nem váltottak ki olyan osztatlan elismerést az érintett területeken gazdálkodók körében, elsősorban azért, mert a vizek rendezésének vannak károsan ható következményei is. Az erdőgazdálkodás számára is.

Mielőtt ennek értékeléséről részletesebben szólnék, tisztáznunk kell azt, hogy mit értünk vízrendezésen ebben a térségben. Ez a talajvíz szintjének többkevesebb mértékű megváltoztatását jelenti, gyakrabban a talajvízszint süllyesztését, ritkábban emelését hozta. Mivel a vízrendezés nagy kiterjedésű erdőket érint, tisztáznunk kell, okoz-e ez az erdőszetnek valamiféle hasznot, illetve a vízrendezési művelet esetleges elmaradása okoz-e valamilyen kárt.

Magam elsősorban a Duna—Tisza-közének térségét ismerem közelebbről, azért értékelésemben is elsősorban erre a vidékre vonatkozóan szeretném gondolataimat leírni. Kezdjük az első kérdéssel:

**okoz-e a vízrendezés valamilyen hasznot az erdőgazdálkodás számára?**

Ha a talajvízszint tereptől függő, különböző mélységű megjelenését tekintjük, akkor megállapíthatjuk, hogy ehhez a természeti adottsághoz az erdőgazdálkodás képes alkalmazkodni. Az erdő ugyanis nem homogén közeg, hanem különböző korú és fajú faállományok összessége. Ha pedig az egyes fafajok termőhelyi igényét ismerjük, akkor az erdész helyes fafajválasztással, képes a különböző mélységű talajvízszinthez igazodni. Ha túl közel van, még az erdőtelepítést is el tudja hátrítani magától. Ha a fafajmegválasztás nem lenne elegendő, akkor további eszközök is rendelkezésére állnak, mégpedig a telepítési hálózat helyes megválasztása, az ültetési mód és ültetési anyag talajvízszinthez igazodó tervezése, a vágáskor rövidítése stb. Mivel erdőtelepítés előtt kötelezően el kell végezni a termőhelyfeltárási munkát, a kapott ismeretek lehetőséget adnak a fent felsorolt tényezők helyes és célszerű tervezésére és kivitelezésére.

**Erdőtelepítés esetén tehát az erdőgazdálkodónak az esetek többségében nem lesz szüksége arra, hogy a napjainkra kialakult talajvíztükröt megváltoztassák,**

hiszen a maga sajátos eszközeivel az erdész alkalmazkodni tud a körülményekhez.

Ha a meglevő erdőket tekintjük, akkor némileg másként kell a talajvízrendezés ügyét kezelnünk. Abból kell kindulnunk, hogy az erdő — legyen az természetes vagy mesterséges erdő vagy ültetvény — ökoszisztéma, vagyis olyan zárt rendszer, amelyben különféle élő és élettelen tényezők bonyolult kölcsönhatása érvényesül. Ha ebben az együttesben bármelyik összetevőt — ide sorolhatjuk a talajvízmélység jelentős megváltoztatását is — módosítjuk, az egész ökoszisztéma megsínyli ennek következményeit. Jórészt ezzel magyarázhatjuk a korábban Duna—Tisza-közére jellemző fehérvyárasok és kocsányos tölgyesek visszaszorulását, helyükön a külföldről behozott, ide honosított, vagy a térségben természetesen elő nem forduló fenyőfajok előretörését. Ezek a különféle kártevőknek kevésbé ellenálló, védtelenebbek, ezért a fafajcserét nem tudjuk egyértelműen kedvezőnek értékelni.

A kérdés megítéléséhez hozzá kell még fűznünk, hogy a vízrendezéseket mindig teljes vízgyűjtőre vonatkozóan alakítják. Mivel pedig ezekben az erdő többnyire kisebbségben van a mezőgazdaság által üzemeltetett területekhez képest, hátrányosan érinti az erdőket a vízrendezés jelenlegi gyakorlata, mivel a vízszint beállítása inkább a mezőgazdasági növények igényeihez igazodik. Ehhez csupán annyit, hogy a mezőgazdasági növények sekélyen gyökerezők (néhány kivételtől eltekintve) a fákhoz képest, másrészt az éven belül más időszakokban kívánják a megfelelő vízellátottságot, tehát

#### **a vízszint változtatása az erdők biomasszaprodukciónak csökkenti,**

különösen olyan területeken, ahol az erdők eltartásához szükséges csapadékmennyiség gyéren van jelen, s ezért talajvíz híján, az erdők nem képesek a tőlük várt materiális és immateriális szolgáltatásokat „szállítani”.

A kérdés objektív megítéléséhez azonban az is hozzá tartozik, hogy vannak esetek, amikor a talajvízszüllesztés az erdőgazdaság számára is hasznot hozhat. Ilyen helyzet van a túl magas talajvízszintű, megfelelő drénezés nélkül nem erdősíthető területeken, a hullámtereken belüli, lefolyástalan teknőkben stb. Ilyen helyeken nemegyszer káros, pangó jellegű víz gyűlik össze, ezek elvezetése szükséges és hasznos, ám az ilyen területek elenyésző kis részét, inkább ezrelékben kifejezhető hányadát adják az összes érintett területnek.

#### **A vízrendezés helyes kialakítását sajnálatos módon fékezik azok a joghézagok minősíthető hiányosságok,**

amelyek az ide vágó rendelkezésekben meghúzódnak. Ezek közül néhány:

A vízgazdálkodási társulatok tevékenységét szabályozó előírások azt írják elő, hogy az általuk végzett műveleteknek vízgazdálkodási funkciókat kell szolgálniuk. Ez a megfogalmazás aligha vállalható, ha nem rögzítik, kinek vagy minek az érdekében kell a vízgazdálkodási funkciót gyakorolni. Ha ezt konkrétan nem határozzák meg, akkor fennáll annak a veszélye, hogy a vízgazdálkodási társulat érdeke kap elsőbbséget, ez pedig abban is megmutatkozhat, hogy gépparkját és munkásait folyamatosan dolgoztathassa. Az ebből adódó feszültséget csak úgy oldhatjuk fel, ha a kölcsönös érdekeltiséget próbáljuk megteremteni, tehát

#### **a vízgazdálkodási társulat legyen anyagilag érdekelt**